

Cilt:19 SAYI:9 EYLÜL 1991

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) EYLÜL 1991
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü:
Yönetim Kurulu Başkanı *Bülent Eczacıbaşı*

Yazı İşleri Müdürü:
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Yayına Hazırlayan:
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu:
Bu sayıda:
Nilgün Demirtaş
Veyis Fertekligil
Taylan Kovanlıkaya

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün gösterilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabilir. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, dernek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tel: 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer:
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel: 179 67 50 / 8 Hat

Bu Sayıda...

TÜSİAD'dan Haberler.....	4
Türkiye'de Hayvancılık ve Et-Süt Sanayiinin Durumu.....	6
Avrupa'da Tek Bir Mali Piyasaya Doğru.....	12
OECD'de Vergi Gelirleri ve Türkiye'nin Durumu.....	24
İşgücü Maliyetleri.....	32
Güney Avrupa'dan Bazı Ekonomik Göstergeler.....	35
Japon Piyasasına Giriş.....	40
Basında TÜSİAD.....	47
UNICE'den Haberler.....	52

TÜSİAD'ın Kuruluşu

Başkan Bülent Eczacıbaşı, Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı Nilgün Demirtaş ve "21. Yüzyıla Doğru Türkiye" çalışmasının yöneticisi Dr.Ruhi Gürdal, 8 Ağustos 1991 tarihinde TÜSİAD Merkezi'nde yapılan Türk Teknoloji Geliştirme Vakfı'nın, "Stratejik Odak Projeleri Seçim Komitesi" toplantısına katıldılar.

Başkan Bülent Eczacıbaşı, Başkan Yardımcısı Halis Komili ve Genel Sekreter E. İhsan Özol, 21 Ağustos 1991 tarihinde TÜSİAD'da düzenlenen bir toplantı ile TÜSİAD'ın yeni üyeleri ile tanıştılar.

Genel Sekreter E. İhsan Özol, 22 Ağustos 1991 tarihinde Tekfen Holding'de düzenlenen Türk Teknoloji Geliştirme

Vakfı Toplantısına katıldı.

Başkan Bülent Eczacıbaşı, 27 Ağustos 1991 tarihinde Divan Oteli'nde İKV tarafından düzenlenen Başkanlar Toplantısı'na katıldı.

Başkan Bülent Eczacıbaşı, 29 Ağustos 1991 tarihinde Marmara Üniversitesi AT Enstitüsü'nde TÜSİAD'ın "21. Yüzyıla Doğru Türkiye" raporunu tanıtan bir konuşma yaptı.

Türkiye'de Hayvancılık ve Et-Süt Sanayiinin Durumu...

Son yıllarda hayvancılıkta yaşanan kriz sonucu, hayvan sayısı azalmış, buna karşın verimlilikte artış sağlanamamıştır. 1987 yılına kadar etkin önlemlerin alınmamış, bu yıldan sonra alınan gebe düve ithalatı ve melezleme çalışmaları gibi önlemlerin etkileri ise henüz tam anlamıyla hissedilememiştir. Hayvancılıkla uğraşanlar hayvan sayısındaki azalma ve yetersiz teşvikler nedeniyle emeklerinin karşılığını alamamaktan dolayı besicilikten vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Hayvancılığın en önemli geçim kaynağı olduğu Doğu Anadolu'da bu sektör çökmüştür. Bu bölgelerde görülen yoğun göçlerin bir nedeni de bu olumsuz gelişme olmuştur. Tüm olumsuz gelişmeler et ve süt sanayiinin ihtiyacı olan temel hammaddelerin yeterli düzeyde ve düşük maliyetle sağlanabilmesini engellemiştir.

Sütte hayvan başına verim 1980 yılında 842 kg/yıl iken 1990'da 1350 kg/yıl'a ulaşmıştır. Ancak, AT ülkelerindeki 4400-6400 kg/yıl arasında değişen miktar gözönüne alınırsa verimliliği arttırmak için daha kapsamlı bir yaklaşımın gereği ortaya çıkmaktadır.

Kırmızı ette ise; 1980 yılında 127 kg/yıl olarak gerçekleşen verimlilik 1990 yılında ancak 150 kg/yıl'a ulaşabilmiştir. Bu miktar AT ülkelerinde 300-400 kg/yıl arasında değişmektedir. Ülkemizde kırmızı et tüketimi son derece düşük olmasına karşın talep açığı 234 bin ton civarındadır. Canlı hayvan ve et ithalatında 1989'dan beri görülen artışın nedeni de bu durumdur.

Hayvancılıkta genel görüntü bu iken, hayvansal ürünler sanayiinin durumu da pek farklı değildir. Bugün, bu sektörde yoğun fakat haksız bir rekabet ortamı yaşanmaktadır. Ülkemizde üretilen 7.9 milyon ton çiğ sütün sadece 474 bin tonu

modern işletmeler tarafından kullanılmakta, 2 milyon tonu ise hiçbir işlem görmeksizin sokakta satılmaktadır. Kırmızı ette ise 1.2 milyon tonluk kesimlerin yüzde 60'ı kontrolsüz olarak yapılmaktadır. Beyaz ette ise bu oran yüzde 70'e ulaşmaktadır.

Konuya tüketim açısından baktığımızda ise, Türkiye'de kişi başına 19.9 kg/yıl kırmızı et, 7 kg/yıl beyaz et, 111 kg/yıl süt ve süt ürünleri, 7 kg/yıl yumurta tüketilmektedir. Bu miktarlar gözönüne alındığında Türkiye'de kişi başına hayvansal protein tüketiminin alması gerekenin yüzde 40 altında olduğu görülmektedir. Yıllık yüzde 2.2'lik bir nüfus artışıyla AT ülkelerinin tüketim seviyesi olan 48.5kg/yıl et ve 136 kg/yıl süt tüketimine 2000 yılında ulaşılması durumunda 500 bin ton et, 4.5 milyon ton süt açığı olacağı hesaplanmaktadır.

Gerek hayvancılık, gerekse hayvansal ürünler sanayiinin içinde bulunduğu zor

duruma çare aranırken, bu iki sektörü birlikte ele alıp besicilikten sınaî üretime kadar olan süreç gözönünde bulundurularak bütünlük içinde desteklenmelidir.

Ülke hayvancılığını ve sanayiini hızla artan ülke nüfusunun hayvansal protein ihtiyacını sağlıklı koşullarda karşılamak amacıyla; varolan işletmelerin reorganize edilmesi, yeni modern besi çiftliklerinin ve hayvan yetiştirme birliklerinin kurulması, verimliliğin artırılması, yerli irkin melezlenmesi, et ve süt hayvancılığını geliştirmek için kültür irkin özelliklerinin korunması, hayvan yemciliğinin geliştirilmesi, mera kanununun çıkarılması, besiciliğe ve veterinerliğe ilişkin önlemlerin alınması, bu sektöre eğitimli teknik eleman yetiştirilmesi gibi önlemlerin acilen alınması gerekmektedir.

Hayvansal ürünler sanayiinin gelişmesi, dünya pazarlarında rekabet üstünlüğüne

sahip olabilmesi ve ürün kalitesinin arttırılabilmesi amacıyla; ekonomik ve yasal önlemlerle haksız rekabete son verilmesi, temel gıdalardaki KDV oranının düşürülmesi, bu sektördeki yatırımların teşvik edilmesi, ucuz işletme sermayesi sağlanması, atıl kapasitelerin kullanılır hale getirilmesi, entegre tesislerin desteklenmesi, hayvancılığın yukarıda belirtilen önlemlerle desteklenerek kaliteli ve kesintisiz hammadde arzının sağlanması, sanayinin dış rekabete karşı korunması gerekmektedir.

Üretici ve sanayiciye yönelik önlemlerin yanısıra, tüketiciye yönelik önlemler de alınmalıdır. Tüketicinin sağlıklı süt kullanma konusunda eğitilmesi gerekmektedir. Bu konuda kamu-özel işbirliği hem tüketicinin bilinçlendirilmesine, hem de sağlıklı süt ürünlerine olan talebin artmasına yol açacaktır. Kentlerde yaşayan 34 milyon tüketiciye sunulan pastörize ve UHT süt

(paket) kişi başına 5 kg/yıl'dır. AT ülkelerinde bu miktarın 70 kg/yıl olduğu gözönüne alınırsa, ülkemizin sağlıklı süt kullanımı konusunda içinde bulunduğu durum gözler önüne serilmektedir.

Ülkemizde yaklaşık 11 milyonluk bir kesim hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bir çoğunun tek geçim kaynağı budur. Bu kesimin durumunun iyileştirilmesi, hayvansal ürünler sanayiine AT'na hazırlanabilmesi için gereken desteğin 100 milyar TL düzeyinden 3-4 trilyon TL'na çıkarılması zorunlu gözükmektedir. AT'da tarım içinde en büyük teşviği hayvancılık almaktadır. Bazı konularda var olan kanunların yürürlüğe konulması ve sağlıklı bir biçimde işletilmesi durumunda bile bir gelişme sağlanabilecektir.

Kaynak: *Süt ve Et Sanayicileri Birliği*

Avrupa'da Tek Bir Mali Piyasaya Doğru...

Avrupa mali sahasında birçok önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Avrupa'da ulusal mali piyasaların bütünleşmesinin iki temel özelliği bulunmaktadır: ülke paralarının konvertibilitesi ve serbest ticaret hareketleri. Bunlara iki tamamlayıcı unsur da eklenebilir: Mali kuruluşların tüm Avrupa'da sınır engeli olmadan serbestçe kurulabilmesi ve tek bir Avrupa para biriminin oluşturulması. Avrupa paraları arasında tam konvertibilite sağlanması ve 1990 yılının ilk yarısında en önemli 8 AT üyesi arasında sermaye hareketlerinin tam liberalizasyonunun AT direktifinde öngörülenden daha önce gerçekleştirilmesiyle (İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'ya 1992'ye kadar daha uzun bir geçiş dönemi hakkı tanınmıştır), parasal politikayla ilgili değişiklikler gündeminin büyük bölümü

tamamlanmıştır. Ancak programın kesin olarak uygulanması zaman alacaktır. Delors Planı adı verilen program bilindiği üzere, Avrupa'da tek para sistemine geçiş için üç aşamalı bir planı öngörmektedir.

Yeni "Avrupa Mali Sistemi", tek mali piyasanın hem bir sonucu, hem de bir gerekliliğidir. Temmuz 1990'da AT içinde sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ile birlikte sistemin şekillenmesi başlamıştır. Uygulamanın başlama tarihi Ocak 1993 olarak hedeflenmiştir.

Avrupa'da yeni mali piyasa düzeninin temel özellikleri 5 noktada özetlenebilir:

- Bir AT ülkesinde yerleşik olan bir mali kuruluş, Avrupa içi sınırlarda mali hizmetlerini tamamen serbest olarak yapabilme hakkına sahip olacaktır.
- AT'de yerleşik olan mali kuruluşlar, AT ülkeleri içinde şube ve temsilcilik kurma hakkına sahip olacaklardır.

- Mali kuruluş faaliyette bulunduğu ülkenin değil, merkezinin bulunduğu AT ülkesinin yetkili otoritesinin izni ve denetimi ile Avrupa içi faaliyetlerini sürdürecektir.
- Tanınan geniş özgürlükler mali hizmet sektörü için bazı asgari ihtiyat standartlarının uyumlaştırılması ile dengelenecektir. Bunlar arasında banka müşteri ve yatırımcılarının korunması ve piyasaların düzenli işleyişinin sağlanması için önlemler bulunmaktadır. Pratikte bunlar, sermaye yeterliliği, kurumsal borç ödeme yeterliliği, borsalar için listeleme, bilgilendirme ve güvenlik düzenlemeleri ve Avrupa'daki sigorta piyasaları ve aracı kurumlar için benzer asgari standartları kapsamaktadır.
- Son olarak, karşılıklı tanınma ve yerleşik ülke denetimi ile uyumlaştırılmış ihtiyat standartları konusunda düzenlemeler Avrupa'da hisse senedi alanında faaliyet

gösteren ve yatırım hizmetleri veren banka dışı aracı kurumlara da yaygınlaştırılacaktır. Böylece sınırlararası serbestleşmenin faydaları sadece banka gibi mali kuruluşlara değil tüm mali piyasalara yansımış olacaktır.

Öte yandan, AT iç mali piyasasına girmek konusundaki "karşılıklılık" kavramı üzerindeki uluslararası tartışmalar, bu konuda büyük endişeye kapılmaya gerek olmadığını göstermektedir. "Karşılıklılık ilkesi" yabancıların bir ülkede aynen o ülkenin vatandaşları gibi muamele görecekları anlamına gelmemektedir ve bir takım farklılıkların olması doğal karşılanmalıdır. Bu çerçevede, Avrupa ile özellikle ABD ve Japonya arasındaki temel düzenleme farklılıklarının "karşılıklılık" ilkesinin uygulanmasında aşılabilir engeller oluşturması beklenmemektedir.

Özetle, AT dışından gelen bir yabancı bakımından Avrupa bütünleşme sürecinin

ilk önemli sonucu şudur: Avrupa'da sermaye hareketlerini, mali hizmetleri ve kuruluşları kapsayacak tek bir mali piyasanın kurulması süreci -parasal politikada uyum sağlanması ile birlikte- Avrupa'nın yakın gelecekte dünyadaki en önemli mali merkezlerden birisini oluşturma yolundaki hedefinin en önemli aşamalarındandır. Doğal olarak bu sürecin AT dışı mali kuruluşlara ve yatırımcılara etkileri olacaktır.

AT dışı bankalar için ilk sonucu Avrupa'da hızla artan rekabet olacaktır. İstatistikler Avrupa'da mali piyasalar üzerindeki kısıtlamaların ulusal sınırları daha da belirginleştirdiğini, oligopolcü bir piyasa yapısına, düşük ölçekli üretime ve gereksiz yüksek maliyetlere yol açtığını göstermektedir. Dolayısıyla tek bir mali piyasa oluşturulmasının birim maliyetleri indirmesi, Avrupa mali sektöründe ölçek ekonomisinin uygulanmasını kolaylaştırması ve bunun tüketiciler için oluşturacağı kazancın yaklaşık 13-39

milyar dolar arasında gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu arada, Avrupa mali sektöründe güçlü bir rasyonalizasyon ve yoğunlaşma süreci yaşanmakta, bunun da AT ülkelerinde faaliyet gösteren AT dışı bankaları olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir.

Avrupa'nın mali bütünleşmeye yönelmesinin ikinci sonucu, dünya mali piyasalarında daha güçlü Avrupa bankalarının ortaya çıkması olacaktır. Bugün için en büyük 100 uluslararası bankanın beşte ikisi AT kaynaklıdır; ancak ilk 25 arasında Japon bankalarının sayısının yüksek oluşu dikkat çekerken, AT bankalarının çoğu ortalarda veya en sonlarda yer almaktadır. Bu durum gelecekte Avrupa'daki ekonomik büyüme ile ve artacak olan birleşme faaliyetleriyle değişebilecektir. Kaçınılmaz sonuç: dünya banka listeleri tablolarında Avrupa bankaları lehine değişiklik görülecektir. Avrupa mali bütünleşmesinin tüm dünyayı etkileyecek bir diğer sonucu

bankacılık yasalarında, sistemlerinde ve yapılarında görülecek değişikliklerdir. Avrupa'da görülecek olan rekabet sonucu, kuruluşlar ve müşteriler en elverişli düzenlemenin olduğu ülkeye kayacaklardır. Bu durum, sınırlar ortadan kalktıkça Avrupa bankacılık kural ve düzenlemelerinde uyumu artıracaktır. Ortaya çıkacak AT mali piyasası standartlarının tüm dünyadaki bankacılık sisteminin yasal çerçevesini etkileyeceği kuşkusuzdur. ABD ve Japonya bankalarının rekabet güçlerini korumaları için Avrupa'da bankacılık gelişmelerini yakından izlemeleri gerekecektir.

Avrupa mali bütünleşmesinin, dünya mali sektörünün "Avrupalılaşması"ndan başka amaçları da bulunmaktadır. AT dışı bankalar için ortaya çıkacak dördüncü sonuç, Avrupa mali piyasalarının gittikçe daha uluslararasılaşması olacaktır. Yakın bir gelecekte AT dışı büyük bankaların, ulusal Avrupa köklerine bağlı olmaktan gelen bir engelleri olmadığı için

Avrupa'daki en büyük bankalar arasına girme şansları oldukça yüksektir.

Avrupa'daki bu yeni gelişmenin beşinci sonucu dünyadaki yatırımcı ve borçluların birleşmiş bir AT sermaye piyasasından çok daha rahat ve güvenli fon alabilmeleri veya para yatırılabilmeleri olacaktır. Son istatistikler Avrupa'da sermaye ihraçlarının ve girişlerinin oldukça önemli oranlarda artış gösterdiğini belirtmektedir. 1989'da, Avrupa'nın başı çektiği uluslararası tahvil ihraçlarının yüzde 70'inin AT dışı şirket ve kuruluşlara ait olduğu belirlenmiştir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında Avrupa'daki yüksek tasarruf faizi oranları ve serbest sermaye hareketleri bulunmaktadır. Piyasaların bütünleşmesi ve tek bir Avrupa para biriminin oluşturulması, piyasayı daha da derinleştirecek ve daha büyük miktarda ihraçlara yol açacaktır. AT dışı borç alan kişi ve kuruluşları çeken diğer avantajlar arasında, daha verimli fiyatlandırma, düşük arbitraj maliyetleri,

vadeli piyasaların uygunluğu ve tahvil ihraç edenler arasındaki yüksek rekabet bulunmaktadır.

Avrupa mali bütünleşmesinin altıncı ve çok önemli bir sonucu da, AT'ye yönelik yabancı yatırımları teşvik edici bir rol oynamasıdır. Avrupa piyasalarının ve sanayilerinin yeniden yapılanması, AT dışı sanayi yatırımcılarına yeni pazarlama ve satın alma fırsatları getirmektedir. Bu durum, mali piyasaların bütünleşmesi ile birlikte yabancı firma şubelerinin oluşturulması ve yönetilmesi konusundaki bürokratik işlemleri ve maliyetleri büyük oranda azaltacaktır.

Öte yandan, azalan döviz riskleri ve iyileştirilmiş mali koşulların tüm Avrupa'da birleşme ve devralma faaliyetlerinin hızlanmasına yol açması beklenmektedir.

Son olarak, Avrupa tek mali piyasasının portföy yatırımcıları üzerindeki etkili olması beklenmektedir. Birleşmiş bir AT

mali sektöründe, yabancı yatırımcılar yükselen verimlilikten, piyasaların genişlemesinden ve -Avrupa ulusal piyasalarındaki bölünmüşlük ve likidite azlığı ortadan kalktıkça- hisse senedi ve tahvil fiyatlarının daha fazla desteklenmesinden faydalanacaklardır. Yabancı yatırımcılar için yatırım yapılacak kıymetler çeşitlenecek ve bunların temini daha kolay, daha düşük maliyetli ve risksiz olacaktır.

Birleşmiş Avrupa Hisse Senedi piyasası, Japon ve ABD piyasalarından daha küçük boyutludur. Bu durum Avrupa hisse senedi piyasalarının iki özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bunlardan birincisi, Avrupa'daki yasal, kurumsal ve mali ortam nedeniyle Avrupa firmalarının mali önceliklerinin, Amerikan ve Japon firmalarına göre farklı olmasıdır. Bu durumun bir süre daha devam etmesi beklenmektedir. Ancak, ikinci özelliğin çok çabuk değişeceği tahmin edilmektedir. Bu özellik Avrupa hisse

senedi piyasalarının bölünmüşlüğü, düşük likitide, düzenleyici otoritenin çeşitliliği, büyük risk ve işlem maliyetleridir. Bir Avrupa Borsası veya bu konuda bir Avrupa sistemi kurulduğu zaman, Avrupa piyasalarında hızlı bir büyüme görülmesi beklenmektedir.

Banka kredileri konusu gözönüne alındığında birleşmiş AT piyasasının dünyada kendi dalında birinci sırayı aldığı görülmektedir. ABD kredi piyasası verimli bir piyasa olmaktan uzaktır. Bu durum Avrupa'da mali hizmetler konusundaki sınırlamaların kalkmasıyla birlikte değişebilecektir. Ancak bu zaman alacaktır ve bu sürede Avrupa bankacılık sistemi de doğal olarak aynı yerde kalmayacaktır. Bu nedenle, dünyanın en büyük banka kredileri piyasasının uzun zaman için Avrupa olarak kalacağı belirtilmektedir.

Sonuç olarak, Avrupa tek mali piyasa arayışı içinde oldukça hırslı, uzak görüşlü bir program uygulamaktadır. Bu girişimin

dünyanın ekonomik ve mali profilini tamamen değiştireceği söylenemezse de, dünyadaki şirketleri, kurumları ve özel yatırımcıları önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir. Bu olayın dışında kalanların sadece pasif bir seyirci rolü izlemeleri yanlış bir yol olacaktır.

Kaynak: *Economic and Financial Prospects,*
Swiss Bank Corporation.

OECD'de Vergi Gelirleri ve Türkiye'nin Durumu...

OECD verilerine göre 1989 yılında Türkiye, toplam vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı bakımından yüzde 29 oranıyla OECD içinde sonuncu ülke durumundadır. Türkiye'yle birlikte bu konuda arka sıralarda yer alan ülkeler arasında yüzde 30.6 ile Japonya, yüzde 30.1 ile Avustralya ve ABD yer almaktadır.

Listede vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu OECD ülkeleri İsveç, Danimarka ve Hollanda olarak görülmektedir. Bu ülkelerin oranları sırasıyla yüzde 56.1, yüzde 49.9 ve yüzde 46.0'dır.

Türkiye ile göreceli olarak karşılaştırma yapılabilecek ülkeler arasında Portekiz'in oranı yüzde 35.1, Yunanistan'ın oranı yüzde 33.2 ve İspanya'nın oranı yüzde 34.4'tür.

1990 yılı için yapılan geçici tahminlerde ülke sıralamasının değişmeyeceği, Türkiye'deki toplam vergi gelirleri/GSYİH oranının ise yüzde 30.2'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Aynı yıl için bu oranın İtalya'da yüzde 39.5'e yükselmesi, Portekiz'de ise yüzde 34.4'e düşmesi beklenmektedir.

1989 için toplam vergi gelirleri/GSYİH oranı tüm OECD için yüzde 38.3, OECD Avrupa grubu ülkeleri içinde yüzde 39.8 ve AT ülkeleri için yüzde 40.6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 1990 için tüm OECD'de yüzde 38.4, OECD Avrupa grubunda yüzde 39.7 ve AT'de yüzde 39.9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Görüldüğü gibi, Türkiye'nin bu konudaki göstergeleri her üç ortalamadan önemli oranda düşüktür.

Kişisel gelir vergileri konusundaki 1989 yılı verilerine göz atıldığında, Türkiye'nin durumunun yine pek iç açıcı olduğu söylenemez. Türkiye'nin Kişisel Vergi

Gelirleri/GSYİH oranı yüzde 6.7'dir. Bu oran OECD ülkeleri arasında Yunanistan, Portekiz ve Fransa'dan sonra en düşük orandır. Bu konuda ilk üç ülke Danimarka, İsveç ve Yeni Zelanda'dır. Bu ülkelerin Kişisel Vergi Gelirleri/GSYİH oranları sırasıyla, yüzde 26.0, yüzde 22.0 ve yüzde 18.5'tur.

Yunanistan sıralamada yüzde 4.4'le en düşük oranlı ülke olurken, Portekiz'in oranı yüzde 4.9, İspanya'nın oranı yüzde 7.9 ve İtalya'nın oranı yüzde 10.1'dir.

1989 için Kişisel Vergi Gelirleri/GSYİH oranı tüm OECD için yüzde 11.4, OECD Avrupa grubu ülkeleri için yüzde 11.1 ve AT ülkeleri için yüzde 10.4 olarak gerçekleşmiştir. Rakamlardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye'nin bu konudaki göstergeleri her üç ortalamadan da düşüktür.

Tüketim vergilerinin GSYİH'ya oranı bakımından da yine Türkiye en düşük

oranlı ülkeler arasındadır. Türkiye yüzde 7.0 gibi bir oranla, Japonya, ABD ve İsviçre'yle birlikte en az tüketim vergisi toplayan OECD ülkeleri grubundadır.

Tüketim vergilerinin GSYİH'ya oranı hususunda OECD'de başta gelen ilk üç ülke İzlanda, İrlanda ve Norveç'tir. İzlanda'nın Tüketim Vergisi/GSYİH oranı yüzde 18.1, İrlanda'nınki yüzde 16.1 ve Norveç'inki de yüzde 15.8'dir.

Yunanistan ve Portekiz tüketim vergisi oranları bakımından en yüksek oranlı ülkeler grubuna girmektedir. Bu ülkelerin oranları sırasıyla, yüzde 14.3 ve yüzde 15.4'tür. Tüketim Vergisi/GSYİH oranı İspanya'da yüzde 9.4 olarak gerçekleşirken, İtalya'da yüzde 9.2'dir.

1989 için Tüketim Vergileri/GSYİH oranı tüm OECD için yüzde 11.1, OECD Avrupa grubu ülkeleri için yüzde 12.1 ve AT ülkeleri için yüzde 12.0 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin oranı diğer

göstergelere göre nispeten daha iyi olmasına rağmen, her üç ortalamadan da oldukça uzaktır.

Kaynak: *OECD Economic Outlook*

**İthalatta Telafi Edici
Vergi**

**A. Kamran Sertel
Tekfen Holding A.Ş.
Murahas Aza**

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu (AT) ve EFTA ülkeleri ile Gümrük Birliği'ne gitmesinin gündeme geldiği bu günlerde ülkemiz yerli sanayinin ithalata karşı mevcut koruma nispetlerinin tedricen de olsa azaltılması yapılırken bazı gerçeklerin gözardı edilmemesi hayati önem taşımaktadır.

"Commodity" mallarda, diğer bir deyişle borsaya kote mallarda fiyat tespitleri ve fiyat oynamalarının takibi her ne kadar kolay ise, binlerce çeşitli sınai mamülde haklı haksız fiyat tespiti de o derece zor ve uzun zaman alan işlemlerdir. Bir çok sınai mamülde o malın kendi ülkesindeki toptan fiyatı ile ihraç fiyatı arasında çok önemli farklar olmaktadır. Bunun ana sebebi de ihracatta marjinal fiyatın çok yaygın şekilde uygulanmasıdır.

Avrupa Topluluğu ülkelerinin üçüncü ülkelere yaptıkları sınai ürün ihracatlarında da yaygın şekilde marjinal fiyatlar uyguladıkları görülmektedir. Topluluk ülkelerinin kendi pazarlarındaki

nisbeten yüksek toptan fiyatlarla dahi rekabette güçlük çekecek olan ülkemizdeki yüzlerce sınai üretimin marjinal ihraç fiyatları karşısında düşeceği durumu ve bunun ekonomik ve sosyal neticelerini tahmin etmek pek zor değildir. Ülkemizde kurulu bütün sınai üretimi suni olarak korumak söz konusu olamayacağı gibi bir iki sınai hariç hepsini de bir çırpıda gözden çıkarmak mümkün değildir.

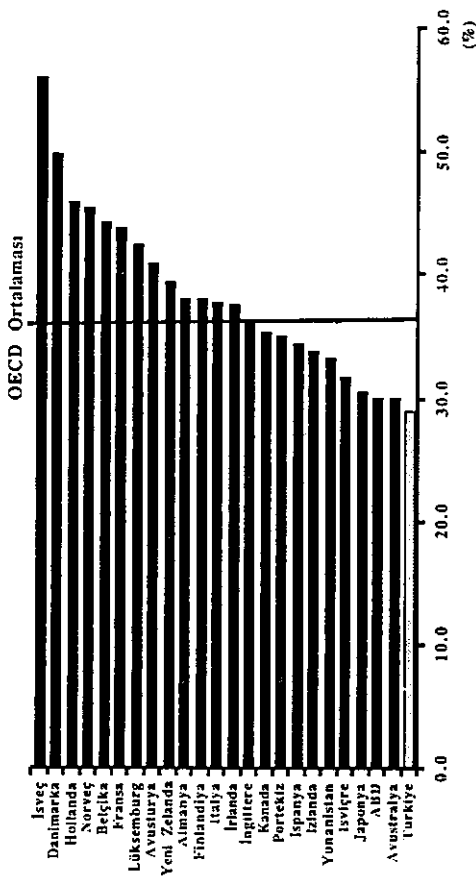
Bu durumda gümrük ve eş etkili vergilerde ayarlamalar yapılmadan önce Avrupa pazarlarındaki çeşitli sınai ürünün doğru ve marjinal olmayan gerçek fiyatlarının tespit edilerek bunların ülkemize ithalde "asgari ithal fiyatı" olarak belirlenmesi ve bu fiyatların altındaki ithalata "telafi edici" vergi konulması ve bu uygulamanın zaman zaman gözden geçirilerek gerekli düzeltmelerin yapılması gerekir. Aksi halde, sadece "damping" uygulamasına güvenerek yola çıkılması halinde çok çeşitli sınai üründe iş işten geçtikten sonra yapılacak çalışmalar ve gecikmeli

uygulamalar bir çok sınai çöküntüye engel olamayacaktır.

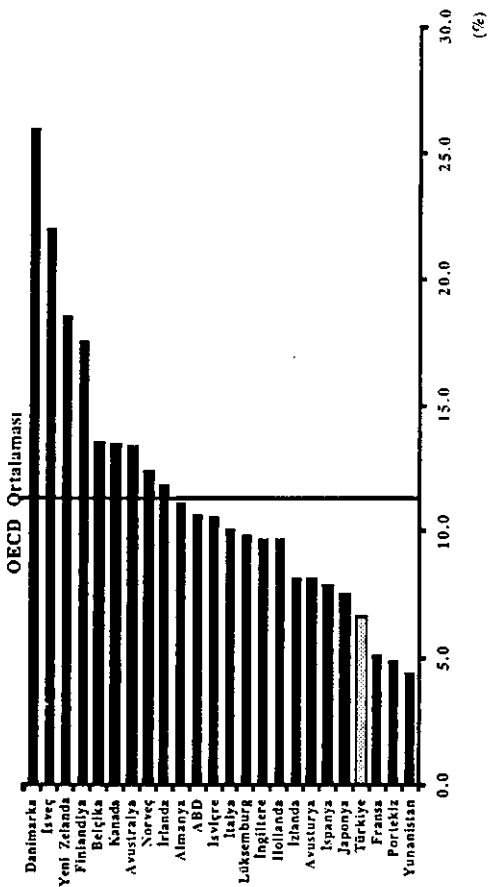
Yukarıda açıklanan hususlara yüzlerce misal vermek mümkündür. Türkiye'deki koruma nispetleri marjinal fiyatlar dolayısı ile yüzde 60-70 gibi yüksekçe gözüktür iken, gerçek fiyat uygulaması halinde korumanın adet, kilo gibi birim başına olması dolayısı ile yüzde 20-30 gibi düşük nispetlere indiği görülmektedir.

Marjinal fiyat rekabetine ilaveten gümrük vergilerinden olduğunca kaçınma gayesi ile yaygın uygulaması olan "under invoicing" diğer deyişle "düşük fatura" hadisesi de önemle üzerinde durulması gereken bir husustur. Türkiye'de kambiyo kısıtlamalarının kalktığı ve döviz dolaşımının serbest hale gelmesi bu uygulamayı daha da kolay ve yaygın hale getirmiştir. İthalatta "asgari fiyat" ile birlikte getirilecek "telafi edici vergi" bu sorunu da kökünden halledecektir.

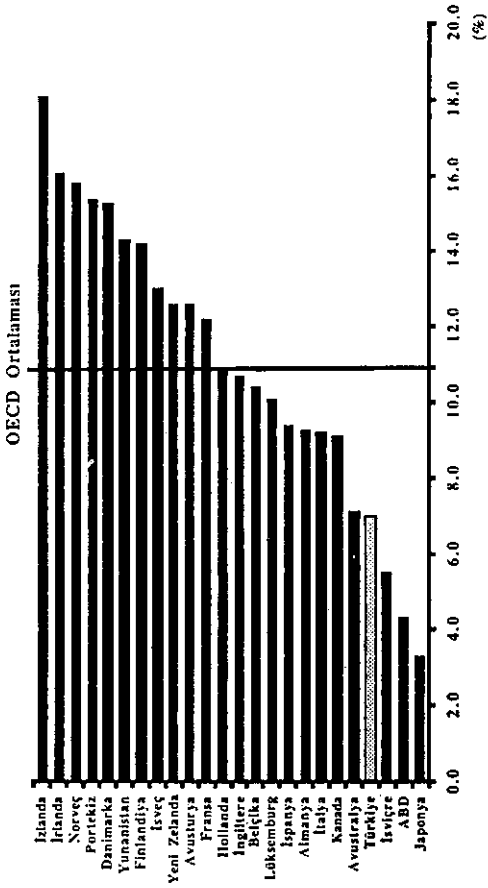
GSYİH İÇİNDE TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN PAYI (1989)

GSYİH İÇİNDE KİŞİSEL VERGİ GELİRLERİNİN PAYI (1989)

GSYİH İÇİNDE TÜKETİM VERGİLERİNİN PAYI (1989)

İşgüç Maliyetleri...

Alman Ekonomi Enstitüsü'ne göre Türkiye'de saat başı işgücü maliyeti 1990 yılında 3.56 Alman Markı olarak gerçekleşmiştir. Bu, karşılaştırma yapılan ülkeler arasındaki en düşük işgücü maliyetinin Türkiye'de gerçekleştiğini göstermektedir.

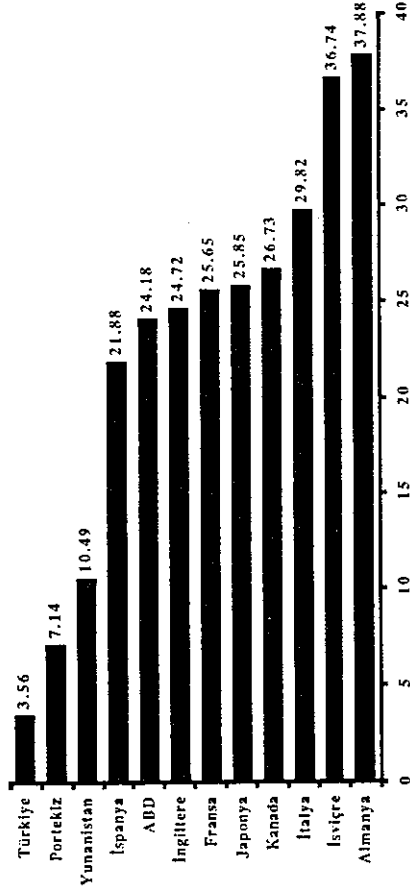
Türkiye'ye işgücü maliyeti yönünden en yakın ülkeler Portekiz ile İspanya'dır. Portekiz'in saat başı işgücü maliyeti 7.14 Alman Markı, Yunanistan'ınki ise 10.49 Alman Markı dolaylarındadır. Ancak Türkiye ile karşılaştırma yapıldığında Portekiz'de maliyetlerin yaklaşık iki kat kadar daha fazla olduğu, Yunanistan'da ise bu oranın 3 kat olduğu gözlenmektedir.

Saat başı işgücü maliyetinin en pahalı olduğu ülkeler 1990 yılında sırasıyla Almanya, İsviçre ve İtalya'dır. Almanya'da 37.88 Alman Markı olan

maliyet İsviçre'de 36.74 Alman Markıdır.
İtalya'da ise bu miktar 29.82 Alman
Markıdır.

Kaynak: *Alman Ekonomi Enstitüsü*

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE SAAT BAŞI İŞÇÜ MALİYETLERİ
(1990,DM)

OECD'ye Üye Güney Avrupa Ülkeleri Ekonomik Göstergeleri...

OECD'ye üye Güney Avrupa ülkeleri arasında GSMH büyüme oranları ve işsizlik göstergeleri arasında bir karşılaştırma yapılırsa, GSMH büyümesi yönünden Türkiye'nin, işsizlikte ise İspanya'nın başı çekeceği görülmektedir.

GSMH göstergelerine bakıldığında, 1989'da yüzde 1.9 gibi bir büyüme gerçekleştiren Türkiye'nin, 1990'da bu oranı yüzde 9.2'ye çıkarttığı izlenmektedir. Tahminler Türkiye'nin, 1991'de yüzde 3.7 ve 1992'de ise yüzde 5.9 oranında büyüyeceğini göstermektedir.

1989'da yüzde 5.4 olan Portekiz'in büyüme hızı 1990'da yüzde 4.4 olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkenin GSMH büyüme hızı 1990'da yüzde 4.4 olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkenin GSMH büyüme oranının 1991 ve 1992'de yüzde

3.4 olması beklenmektedir. 1989'da yüzde 4.8'lik büyüme kaydeden İspanya, bu hızı koruyamayarak 1990'da yüzde 3.7'lik bir büyüme gerçekleştirmiştir. İspanya'nın 1991'de yüzde 2.9, 1992'de ise yüzde 3.3'lük büyüme hızlarına ulaşması beklenmektedir.

Yukarıdaki grupta büyüme göstergeleri en kötü olan ülke Yunanistan'dır. Yunanistan'ın GSMH büyüme hızı 1989'da yüzde 2.8 iken, bu oran 1990'da yüzde 0.1'e düşmüştür. 1991 ve 1992 ise büyüme hızlarının sırasıyla yüzde 1.3 ve yüzde 1.4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

OECD'ye üye Güney Avrupa ülkelerinin işsizlik göstergelerine bakıldığında, en düşük işsizlik oranlarının Portekiz'de gerçekleştiği görülecektir. Portekiz'de 1989'da yüzde 5.0 olan işsizlik oranı, 1990'da yüzde 4.6'ya düşmüştür. Bu oranın 1991 ve 1992'de sırasıyla yüzde 4.5 ve yine 4.6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

İşsizlik konusunda Yunanistan'ın

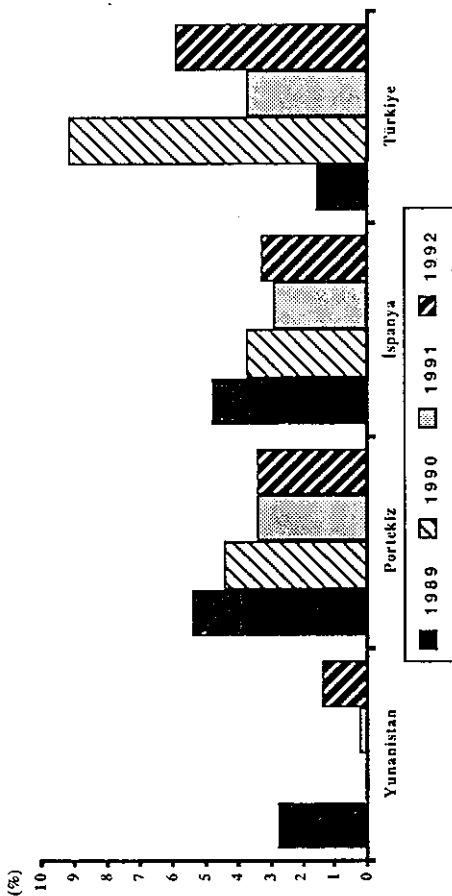
rakamları da nispeten iyi durumdadır. Ancak bu ülkede işsizliğin gittikçe artmakta olduğu ifade edilmektedir. 1989'da yüzde 7.5 olan işsizlik oranı, 1990'da yüzde 7.7'ye çıkmıştır. Bu oranın 1991'de yüzde 9'a, 1992'de ise yüzde 10'a çıkacağı tahmin edilmektedir.

İtalya ve Türkiye'nin işsizlik oranları arasında benzerlik bulunmaktadır. İtalya'da 1989'da yüzde 12.1 olarak gerçekleşen işsizliğin, 1992'de yüzde 11.2'ye düşeceği tahmin edilmektedir. Türkiye'de ise 1989'da yüzde 10.2 olan işsizlik oranının, 1992'de yüzde 11.4'e yükselmesi beklenmektedir.

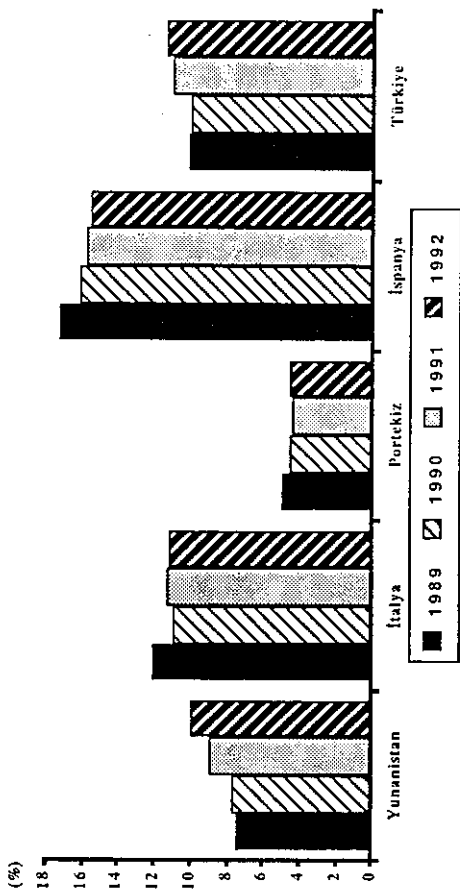
İşsizlik konusunda Avrupa'nın en sorunlu ülkesi sayılabilecek olan İspanya'da işsizlik oranları çok yüksektir. 1989'da yüzde 17.3 olarak gerçekleşen bu oranın, 1992'de tedrici bir düşme göstererek yüzde 15.6'ya ineceği tahmin edilmektedir.

Kaynak: *OECD Economic Outlook*

GÜNEY AVRUPA'DA GSMH BÜYÜME ORANLARI

GÜNEY AVRUPA'DA İŞSİZLİK ORANLARI

Japon Piyasasına Giriş...

"Japonya'da birkaç yılda başarı kazanmak olanaksızdır. Güçlükler çok fazladır". Nippon Roussel firmasının üretim yöneticisi Alain Chevalier böyle demekte. Roussel-Uclaf grubu "Japon macerasının" ilk kazançlarını elde edebilmek için 20 yıldan fazla beklemiştir.

Başlangıç tamamen tesadüflere dayanmaktadır. Fransız şirketinin başkanı Jea Claude Roussel, Tokyo'ya uğradığı bir sırada, Japonya'da yatırımları bulunan L'Aiar Liquide başkanına rastlamıştır. Bu karşılaşmadan sonra Roussel-Uclaf (yüzde 60), L'Air Liquide (yüzde 20) ve bir Japon şirketi olan Chugai (Yüzde 20)'nin ortaklığında Nippon Roussel şirketi kurulmuştur.

Bu kuruluş 20 yıl süresince iflaslardan dönmüş ve ancak birkaç kere sermayesini artırarak durumunu kurtarmıştır (L'Air Liquide gruptan 1964 yılında

çekilmiştir).

Ancak Jean-Claude Roussel ve onun izleyicileri her zaman haklı olarak Japonya'ya inanmışlardır. 122 milyonluk bu ülkenin Amerikalılardan daha fazla kişi başına alım gücü bulunmakta ve Japon ilaç piyasası dünyada ABD'den sonra ikinci sırayı almaktadır.

Roussel-Uclaf'ın sabrı Rythmodan'la mükafatını bulmuştur. 1979'da piyasaya çıkan Rythmodan adlı ilaç, bugün Roussel Japan şirketinin cirosunun yarısını temsil etmektedir. Ancak bu performans görecelidir. Antiaritmik piyasada lider olan Rythmodan Japonya'da satılan ilaç piyasasında ancak 50. sırayı işgal etmektedir.

1986'dan bu yana Roussel-Uclaf, Tokyo'nun 180 km kuzeyinde Shirakwa'da bir fabrika işletmektedir. Roussel Japan 700 kişiyi istihdam etmekte ve karını tekrar yatırıarak sürekli

büyümektedir. 2000'li yıllar için temel hedef, iç ve dış büyüme ile birlikte, çok rekabetçi ve parçalanmış bir piyasa için ulaşılması gereken kritik seviyeye ulaşmaktadır. Aralarında Bayer, Sandoz, ICI, Rhone-Poulenc gibi dünya ilaç devletinin de bulunduğu yaklaşık 1000 şirketlik bu piyasada, piyasa payı bakımından lider olan Takeda'nın payı bile yüzde 5'leri bulmaktadır. Alain Chevalier, gelecek yıllar için önemli bir yeniden yapılanmayı beklemek gerektiğini ifade etmektedir.

Roussel-Uclaf'ın aksine, Aerospatale güçlü bir Japon rekabetiyle karşılaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden kurulan Japon Havacılık sanayii, Fransız sanayiinin yarısı kadardır. Ancak, tarihsel nedenlerden dolayı piyasada aslan payını alan Amerikalılarla rekabet etmek çok zordur (Avrupalılar, Japon havacılık piyasasının yüzde 10'una sahiptirler).

1960'tan beri Japonya'ya satış yapan ve

1974'de Tokyo'da büro açan Aerospatiale, tüm bu güçlüklerle rağmen piyasada tutunmayı başarmıştır. Grubun Japonya temsilcisi Frederic Pochet'ye göre "bu sonuç 30 yıllık bir sabrın, varlığın, çabaların ve yüksek teknoloji ile rekabetçi fiyatların ürünüdür".

Uçaklarda, Socata 21 adet satış yapmıştır. Son modeli TBM 700 için de büyük ümitler beslenmektedir. Japan Air System ve All Nippon Airways tarafından sipariş edilen 91 uçak ve şu anda hizmette olan 25 uçakla birlikte Airbus, büyük ölçüde Boeing ve Mc Donnell Douglas egemenliğinde olan bir piyasada iyi bir başarı kazanmıştır. Ancak güçlü Japan Air Lines'in ilk siparişi hala beklenmektedir.

Amerika ve Avrupa'dan gelen baskılar sonucu, uydu piyasası da sonunda uluslararası rekabete açılmıştır. Aerospatiale özel Satellite Japan şirketine iki tane iletişim uydusu teslim edecektir. Aynı şekilde Aerospatiale'in Amerikan

ortağı Loral, NTT tarafından iki iletişim uydusu için açılan ihaleye olumlu yanıt vermiştir.

10 yıldır büyük bir patlama yaşayan helikopter piyasasında (Japonya dünyanın birinci helikopter ithalatçısıdır) ise Aerospatiale, American Bell firmasıyla olan rekabeti kazanarak, büyük bir sipariş listesi almıştır. Diğer yerli firmalar ise sadece bazı özel tür helikopterler imal etmektedirler.

Fransız grubu bugüne kadar üretiminin üçte biri olan 527 helikopteri Japonya'ya satmıştır. Bir Aerospatiale-MBB ortaklığı olan Eurocopter'in hedefi sivil piyasanın yüzde 40'ını ele geçirmek ve yüzde 100' Amerikalıların olan askeri helikopter piyasasına girmektir. Japon ordusu helikopter filosunu 1995-2005 yılları arasında yenilemek istemektedir. Amerikan saldırı helikopterleri artık eskimiştir (Apache, Cobra). Eurocopter bu bakımdan, Tigre adlı helikopterine

büyük umut bağlamıştır.

Japonya'da son on yıldır Hennessy konyaklarının satışında bir patlama yaşanmaktadır. LVMH (Moet- Hennessy- Louis Vuitton) grubunun Japonya şubesi başkanına göre barlarda her akşam 25.000 şişe Hennessy VSOP tüketilmektedir. Böylece LVMH Japonya konyak piyasasının yüzde 60'ını ele geçirmiş ve piyasa lideri Remy Martin'i geçmiştir.

Öte yandan, Louis Vuitton marka çanta ve bavullar 25 mağazada birden satılmakta ve büyük başarı kazanmaktadırlar. Japonya'da LVMH, şampanya, parfüm ve güzellik ürünleri piyasalarında da etkilidir. Kısacası, Japonya LVMH için büyümenin motorunu oluşturmaktadır. Grubun lüks ürünler satış hacminin yüzde 30'u Japonya'da gerçekleşmekte ve kara katkısı gittikçe yükselmektedir.

Geçen yılın Şubat ayından itibaren Air France, Paris-Tokyo arasında günlük uçak

seferleri koymuştur. Seferler Boeing 747 400 ile 11 saatte yapılmaktadır. Air France, trafik ve yolcu sayısı bakımından Japonya'da en başta gelen Avrupalı havayolu şirketidir.

Bu ülkede başarı kazanmak için zaman ve bunun yanısıra güvene dayalı iten ilişkiler geliştirmek gereklidir. Ancak, Paris ile Tokyo arasındaki siyasi ilişkilerde aynı gelişmeler sağlanmamaktadır. Son olarak Edith Cresson'un Japonları karıncalara benzetmesi Japonların yanısıra Japonya'da bulunan Fransızlar tarafından hiç hoş karşılanmamıştır.

Kaynak: *Le Fig-Eco*.

Başında TÜSİAD...

TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Eczacıbaşı'nın, ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Mesut Yılmaz'ın Üyelerle Yaptığı Toplantıya İlişkin Gazetecilerin sorularına cevabı...

(27 Eylül 1991)

Sayın Başbakan bugüne kadarki uygulamaların eksik ve yanlış yönlerini büyük bir açık sözlülükle ortaya koydu. Altyapıda ve yapısal değişimin sağlanmasında önemli başarılarla ulaşıldığını, ekonomik istikrarın ise gerçekleştirilmediğini belirtti. Özelleştirmede başarısız kaldığını vurguladı. Sayın Başbakana göre yapılması gerekenlerin başında yapısal değişimin kurumsallaştırılması ve fiyat

istikrarının sağlanması gelmektedir. Bu yolda en önemli araçlar ise özelleştirme ve eğitim reformu olacaktır. Özelleştirmede kesin bir siyasi kararlılıkla davranılacak, enflasyon ise ekonomide başka dengelerin bozulmasına yol açılmadan beş yıl içinde yüzde 10'un altına düşürülecektir. Bu hedeflere ulaşılması ekonomimiz açısından büyük önem taşıyor. Bu konularda bugüne kadar gösterilememiş olduğu Sayın Başbakan tarafından belirtilen kararlılığın, seçimi kim kazanırsa kazansın, seçimden sonra ortaya konulacağını ve sonuca gidileceğini ümid ediyoruz. Ayrıca Sayın Başbakan'ın genel politikalardan çok uygulamalardaki aksaklıklara ilişkin açıklamalarını sevindirici bulduğumuzu belirtmek istiyorum: Ayrıcalıklı sektör ve şirketlere müsaade edilmemesi, yasa ve

kararnamelerde geriye dönük uygulamalara son verilmesi, karar alma sürecinde kamu-özel kesim dialoğuna yer verilmesi konusunda söyledikleri, bugüne kadar gerçek anlamda bir serbest piyasa ekonomisi kurulmasını engelleyen önemli etkenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik ciddi bir kararlılığı ifade ediyor.

**TÜSİAD, Yeni Bir Araştırmasını
Kamuoyuna açıklıyor. "Türk
Toplumunun Değerleri" Raporu
Tartışılacak...**

(29 Eylül 1991)

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, yeni ve önemli bir araştırmasını önümüzdeki Cuma günü kamuoyuna açıklayacak ve bilim adamlarının tartışmasına sunacak.

Bilim adamlarından Prof. Dr. Üstün Ergüder, Prof. Dr. Yılmaz Esmer ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu tarafından hazırlanan "Türk Toplumunun Değerleri" Raporu, TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Eczacıbaşı'nın bir konuşmasıyla açıklanacak. Rapor, kırkı aşkın ülkede yürütölmekte olan Michigan Üniversitesi'ne mensup bilim adamları

tarafından yönetilen karşılaştırmalı araştırmanın, Türkiye'deki uygulamasını kapsıyor.

Raporun açıklanmasıyla ilgili toplantı 4 Ekim 1991 Cuma günü saat 10.30'da Sheraton Oteli Merhaba Salonu'nda yapılacak. Toplantıya basın mensupları, bilim adamları TÜSİAD üyeleri katılacak. Eczacıbaşı'nın sunuş konuşmasından sonra, Raporu hazırlayan bilim adamları rapor ile ilgili yorum ve açıklamalarda bulunacaklar.

UNICEB'den Haberler...

Ekonomik ve Mali İşler

UNICE, Londra'da yapılan G-7 Batılı Ülkeler Ekonomik Zirvesi öncesi görüşlerini yayınlamıştır. Avrupa ekonomisi dış faktörlerin ve zayıf uluslararası ticaretin etkisiyle olumsuz bir durumdadır. İngiltere ve Almanya'nın durumları bu istikrarsız yapıyı daha da belirgin hale getirmiştir. Buna rağmen, Avrupa Para Sistemi'nin, Avrupa'nın parasal açıdan bütünleşmesi için gerekli olan istikrarını koruması iş alemi için olumlu bir gelişme sayılabilir. Genel olarak, Avrupa'da kar marjları, yüksek reel faiz oranları ve yüksek ücret artışları nedeniyle düşüktür. Yatırımlarda ve istihdamda büyüme sağlanması için ise karlılıkta iyileşme başta gelen koşuldur.

Düşük faiz oranları ise iç borçlanmanın ve fiyat ve ücretlerdeki artışların sınırlanmasını gerektirmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde, kamu harcamalarının azaltılması bütçe dengesinin sağlanması artan bir ihtiyaç haline gelmiştir. Öte yandan, UNICE, Orta ve Doğu Avrupa'da yeni gelişen demokrasilere yönelik Batı yardımlarının verimli ve karlı projelere yönlendirilmesinin yararına inanmaktadır.

UNICE Başkanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu'nun Kasım 1990'da yayınladığı bildirimde uygun olarak, AT'nin sanayi politikası ile ilgili görüşlerini belirtmiştir.

UNICE, Komisyon'unun iş çevreleri için uygun çalışma ortamının yaratılması, rekabetin güçlendirilmesi, Avrupa

şirketlerinin ekonomik ve teknolojik temellerinin sağlamlaştırılması ve piyasa etkinliğinin geliştirilmesi yolundaki görüşlerini desteklemektedir. UNICE, Topluluk sanayi politikasının diğer Topluluk politikalarıyla bütünleşmesini ve ulusal sanayi politikalarına etkisini de gözönüne alan kendine özgü bir sanayi politikası kavramı benimsemiştir. Bu erevede, Topluluk sanayi politikasının, bir yandan iş yaşamını etkileyen tüm ortak politikaların uyumuna katkıda bulunması düşünülürken, diğer yandan bu politikanın ulusal sanayi politikalarının Topluluk hedeflerine ve birbirlerine uygun olmalarını sağlayacak bir biçimde yapılanması planlanmaktadır.

İhracat Kredisi Sigortası

UNICE, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine

yönelik ihracat kredisi sigortası işlemlerinin güçlendirilmesi ve bu çerçevede, ulusal ihracat kredi sigorta sistemlerinin uyumlaştırılmasının gereğine işaret etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak ulusal sistemler arasında uyum sağlayacak spesifik unsurları belirlemek üzere çalışmalar sürdürülmektedir.

Kaynak: *UNICE Information*